

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО

СУХОДУБОВ ВОЛОДИМИР СЕРГІЙОВИЧ

УДК 343.982:343.44 (477)

ОСНОВИ МЕТОДИКИ РОЗСЛІДУВАННЯ ВБИВСТВ, ПОЄДНАНИХ З
ВІДЧУЖЕННЯМ ЖИТЛА ГРОМАДЯН

12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика;
судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність»

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі криміналістики Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор **Шепітько Валерій Юрійович**, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, завідувач кафедри криміналістики, академік Національної академії правових наук України, заслужений діяч науки і техніки України.

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор **Тіщенко Валерій Володимирович**, Національний університет «Одеська юридична академія», завідувач кафедри криміналістики, член-кореспондент Національної академії правових наук України, заслужений діяч науки і техніки України;

доктор юридичних наук, професор **Щур Богдан Володимирович**, Львівський торговельно-економічний університет, завідувач кафедри кримінального права та процесу, заслужений юрист України.

Захист відбудеться «31» травня 2019 р. о 14.00 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.086.01 у Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого за адресою: 61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 77.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого за адресою: 61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 84А.

Автореферат розіслано «16» квітня 2019 р.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради**

В. Ю. Шепітько

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Оптимізація протидії злочинності потребує удосконалення діяльності з розкриття та розслідування тяжких та особливо тяжких насильницьких злочинів. Стаття 3 Конституції України визнає людину, її життя та здоров'я найвищою соціальною цінністю. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Обов'язок держави – захищати життя людини (ст. 27 Конституції України).

На сьогодні в Україні має місце прояв негативної тенденції щодо вчинення вбивств з корисливих мотивів. За статистичними даними Генеральної прокуратури України кількість зареєстрованих убивств з корисливих мотивів у 2016 р. становила 846 кримінальних проваджень; у 2017 р. – 671. У 2018 р. (за 10 місяців) зареєстровано 390 кримінальних проваджень.

Кримінальне законодавство України передбачає відповідальність за умисне вбивство з корисливих мотивів (п. 6 ч. 2 ст. 115 КК України). У структурі вбивств з корисливих мотивів особливу небезпеку становлять вбивства, вчинені з метою відчуження житла громадян (отримання певних майнових прав на нерухоме майно – житло). Падіння рівня добробуту громадян, зростання цін на нерухомість, недосконалість нормативно-правового регулювання відносин у сфері нерухомості та інші чинники зумовлюють злочинний намір особи до заволодіння житлом шляхом позбавлення життя іншої людини.

Науковим підґрунтям цього дослідження є праці відомих учених-криміналістів, які розглядали загально-теоретичні проблеми криміналістичної методики та звертались до розроблення окремих методик розслідування вбивств: В. П. Бахіна, Р. С. Белкіна, О. М. Васильєва, А. Ф. Волобуєва, В. І. Галагана, В. А. Журавля, О. Н. Колесніченка, В. П. Колмакова, В. О. Коновалової, М. О. Селіванова, В. Г. Лукашевича, Є. Д. Лук'янчикова, Г. А. Матусовського, М. В. Салтевського, В. В. Тіщенко, В. М. Шевчука, В. Ю. Шепітька, Б. В. Щура, М. П. Яблокова та ін. Окремі аспекти протидії вчиненню вбивств з метою відчуження житла висвітлювалися у працях таких науковців, як: Д. М. Андрійів, С. П. Зеленковський, О. В. Злагода, В. В. Тіщенко, М. О. Ткаченко, А. М. Чорний та ін. Разом з тим, в криміналістиці відсутні фундаментальні наукові розробки щодо розслідування вбивств, учинених з метою відчуження житла. При цьому, деякі питання стосовно цієї категорії вбивств розглядалися фрагментарно або залишилися дискусійними. Процес розкриття та розслідування зазначеної категорії злочинів викликає значні складнощі у практичних співробітників. Тому, існує необхідність у формуванні окремої криміналістичної методики розслідування вбивств з метою відчуження житла, пропонування організаційно-тактичних рекомендацій, спрямованих на оптимізацію процесу розслідування (планування й організації розслідування), визначення найбільш ефективних слідчих (розшукових) дій та тактичних операцій у певних ситуаціях. Ці обставини дозволяють віднести тему дисертаційного дослідження до актуальної.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертація підготовлена відповідно до плану наукових досліджень кафедри криміналістики Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого у межах Цільової комплексної програми «Проблеми криміналістичного забезпечення діяльності органів кримінальної юстиції» (номер державної реєстрації № 0111U000956). Тема дисертації затверджена на засіданні Вченої ради Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого (протокол № 11 від 30.06. 2005 р.).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є формування криміналістичної характеристики вбивств, учинених з метою відчуження житла та розроблення організаційно-тактичних засад розслідування.

Для досягнення зазначеної мети у дисертації поставлено такі завдання:

1) визначити специфіку вбивств, учинених з метою відчуження житла, здійснити аналіз ознак та встановити механізм учинення досліджуваної категорії злочинів;

2) побудувати криміналістичну характеристику вбивств, учинених з метою відчуження житла та виявити наявність зв'язків між її структурними елементами;

3) виокремити способи вбивств, учинених з метою відчуження житла та здійснити їх класифікацію;

4) проаналізувати обстановку, місце та час учинення вбивств, поєднаних з відчуженням житла;

5) встановити криміналістично значущі ознаки, що характеризують особу жертви, а також виокремити чинники, які обумовлюють вибір жертви та провести їх типізацію;

6) виявити соціально-психологічні особливості особи вбивці та сформулювати його типовий інформаційний (психологічний) портрет;

7) виокремити типові сліди вбивств, учинених з метою відчуження житла;

8) здійснити типізацію слідчих ситуацій та версій при розслідуванні вбивств, учинених з метою відчуження житла;

9) визначити види та форми взаємодії під час розкриття та розслідування вбивств, учинених з метою відчуження житла;

10) запропонувати систему слідчих (розшукових) дій під час досудового розслідування даної категорії вбивств та надати обґрунтовані рекомендації щодо проведення окремих з них;

11) визначити проміжні (локальні) тактичні завдання розслідування вбивств, учинених з метою відчуження житла та розробити відповідні тактичні операції, які спрямовані на їхнє вирішення.

Об'єктом дослідження є закономірності механізму вчинення вбивств, поєднаних з відчуженням житла, а також слідча діяльність, спрямована на розкриття та розслідування цієї категорії вбивств.

Предметом дослідження є основи методики розслідування вбивств,

поєднаних з відчуженням житла громадян.

Методи дослідження. Під час дослідження було застосовано такі методи: системно-структурний – під час визначення системи елементів криміналістичної характеристики (їх взаємозв'язків та залежностей), розроблення системи типових слідчих ситуацій, слідчих версій, тактичних операцій; історико-правовий – для встановлення тенденцій та розвитку окремих положень правової регламентації щодо протидії злочинній діяльності та формування методики розслідування злочинів; формально-логічний – з метою класифікації та типізації способів, слідів, слідчих ситуацій та тактичних операцій щодо вбивств, учинених з метою заволодіння житлом; функціональний – для дослідження механізму вчинення злочинної діяльності, визначення ефективності окремих слідчих (розшукових) дій, а також дієвості окремих елементів криміналістичної характеристики вбивств; конкретно-соціологічний та статистичний – під час використання статистичних даних, проведення анкетування слідчих Національної поліції України та узагальнення матеріалів кримінальних проваджень.

Емпіричну базу дисертації складають: результати узагальнення матеріалів кримінальних проваджень (17 матеріалів) та анкетування й інтерв'ювання 250 слідчих Національної поліції України у м. Київ, Запорізьській, Полтавській, Івано-Франківській, Харківській, Тернопільській областях.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що дисертація є першим в Україні дослідженням комплексу методико-криміналістичних проблем, пов'язаних із розробленням криміналістичної характеристики та визначенням організаційно-тактичних засад розслідування вбивств, учинених з метою відчуження житла. До найбільш суттєвих положень, що містять наукову новизну, слід віднести:

вперше:

– запропоновано авторське визначення поняття вбивства, учиненого з метою відчуження житла, як системи взаємообумовлених дій прихованого характеру, які здійснюються через наявність соціального конфлікту між особами та спрямовані на умисне заволодіння житлом особи (правом на житло) шляхом позбавлення життя іншої людини;

– виявлено та згруповано ознаки цієї категорії вбивства: 1) протиправні вольові дії, що мають прямий умисел та спрямовані на відчуження житла шляхом позбавлення життя іншої людини; 2) даний вид убивств містить два об'єкти, які охороняються чинним законодавством України: життя та здоров'я особи та право власності на об'єкт нерухомості або одержання права розпоряджатися цим об'єктом; 3) високий рівень організованості злочинців; 4) високий ступінь латентності; 5) наявність конфліктних стосунків (соціального конфлікту) між злочинцем та жертвою; 6) являє собою не одномоментний акт, а систему взаємообумовлених дій та процесів прихованого характеру, які пов'язані з підготовкою, вчиненням та приховуванням відчуження житла шляхом учинення вбивства; 7) специфіка в

обранні жертви (жертв) злочину (власник житла та інші особи – родичі та близькі люди, орендатори житла та ін.); 8) вчинення вбивства, поєднаного із відчуженням житла супроводжується вчиненням інших злочинів (злочини у сфері службової діяльності; проти власності; злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші злочини).

– визначено механізм учинення вбивств у вигляді певної системи, яка охоплює: 1) дії потерпілого щодо провокування на позбавлення життя (вчинення вбивства) та відчуження житла; 2) дії злочинця (співучасників), які безпосередньо пов'язані з готуванням, вчиненням та приховуванням вбивства особи та відчуженням житла; 3) дії співробітників, посадових та службових осіб (житлово-експлуатаційних організацій, нотаріальних контор, державних органів та органів місцевого самоврядування, органів правопорядку, комунальних підприємств тощо), які мають корупційний характер та пов'язані з порушеннями порядку та строків відчуження житла, які регламентовані законодавством України;

– виокремлено типові варіанти механізму вчинення вбивства та протиправної поведінки особи злочинця: а) злочинець після вчинення вбивства власника житла, набуває (заволодіває, відчужує) право на його житло; б) злочинець спочатку набуває (заволодіває) право на житло, а потім спрямовує свої дії на позбавлення життя потерпілого (вбиває) власника житла – потерпілого; в) злочинець одночасно спрямовує свої дії на позбавлення життя потерпілого та відчуження його житла;

– розкрито спосіб убивств, який у своїй структурі містить: 1) дії активного характеру (нанесення тілесних ушкоджень, застосування зброї та ін.); 2) дії активно-пасивного характеру (застосування не в повному об'ємі або не застосування сильнодіючих лікарських препаратів та ін.);

– диференційовано способи учинення злочину за такими класифікаційними ознаками: за особою злочинця; за способом позбавлення життя; за механізмом учинення злочину; за характером механізму отримання житла (права на житло); за предметом злочинного посягання; за місцем поширення («географією» вчинення); за тривалістю; за стадіями (часом) реалізації злочинної діяльності; за місцем учинення вбивства; за характером учинюваних дій; за способом приховування;

– запропоновано типові інформаційні портрети особи жертви та злочинця (вбивці), визначено їх криміналістично значущі ознаки та виокремлено типи таких зв'язків;

– типізовано слідчі ситуації та версії щодо розслідування вбивств, учинених з метою відчуження житла;

– сформульовано оптимальний типовий комплекс слідчих (розшукових) дій та комплекс судових експертиз щодо розслідування вбивств, учинених з метою відчуження житла, визначені особливості проведення окремих з них. Розроблено дворівневу побудову проміжних (локальних) тактичних завдань та запропоновано тактичні операції, спрямовані на їхнє вирішення.

Удосконалено:

- положення щодо ролі та структурних складових криміналістичної характеристики вбивств;
- наукові підходи до обстановки вчинення вбивств, виокремлення типових місць, визначення часового періоду вчинення позбавлення життя та заволодіння житлом;
- положення щодо утворення слідів під час учинення вбивств з метою відчуження житла;
- позицій щодо видів та форм взаємодії слідчого під час розслідування вбивств.

Набули подальшого розвитку:

- підходи до розуміння механізму вчинення вбивства та виокремлення діагностичних ознак щодо протиправної діяльності;
- рекомендації щодо проведення окремих слідчих (розшукових) дій під час розслідування вбивств;
- положення щодо особливостей планування й організації розслідування вбивств.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що сформульовані висновки та пропозиції можуть бути використані:

- у науково-дослідницькій роботі – як основа для подальшого удосконалення загальних засад криміналістичної методики та методики розслідування вбивств;
- у практичній діяльності органів правопорядку – як рекомендації для оптимізації процесу розслідування досліджуваного виду вбивств;
- у навчальному процесі – як матеріал для підготовки підручників, навчальних посібників та методичних рекомендацій з курсу «Криміналістика», «Розслідування злочинів: загально-криміналістичні засади методики, тактики та технологій», а також під час читання лекцій і проведення практичних занять для студентів вищих навчальних закладів та підвищення кваліфікації слідчих та прокурорів.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертації обговорювались на засіданнях кафедри криміналістики Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого та доповідались на: міжнародній науково-практичній конференції «Криміналістика XXI століття» (25-26 листопада 2010 р., м. Харків); круглому столі з нагоди 100-річчя від дня народження професора М. В. Салтєвського (30 жовтня 2017 р., м. Харків); міжнародній науково-практичній конференції «Одеські юридичні читання» (9 листопада 2018 р., м. Одеса); міжнародній науково-практичній конференції «Публічне право України: пошук оптимальних моделей правового регулювання» (9-10 листопада 2018 р., м. Київ).

Окремі пропозиції дисертанта знайшли своє застосування у діяльності слідчих Національної поліції та співробітників Генеральної прокуратури України, що підтверджується відповідними актами впровадження.

Публікації. Основні теоретичні положення та висновки дисертації викладені у 9 наукових публікаціях – 7 наукових статтях, які опубліковані у фахових періодичних виданнях України, три з яких включено до міжнародних наукометричних баз, а також тезах 2 доповідей та наукових повідомлень на міжнародних науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається з анотації, переліку умовних позначень, вступу, двох розділів, які містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (459 найменувань на 44 сторінках) та 5 додатків. Загальний обсяг дисертації становить – 224 сторінки, з яких основного тексту – 153 сторінки, додатків – 26 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано вибір теми дисертаційного дослідження, її актуальність, встановлено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет та методи дослідження, його наукову новизну, практичне значення отриманих результатів, наведено дані про апробацію та публікації результатів дослідження, структуру та обсяг дисертації.

Розділ 1 «Криміналістична характеристика вбивств, учинених з метою відчуження житла громадян» складається з п'яти підрозділів, в яких проаналізовано сутність та ознаки вбивств, учинених з метою відчуження житла, а також система елементів криміналістичної характеристики.

У **підрозділі 1.1 «Поняття, ознаки та типові способи вбивств, учинених з метою відчуження житла»** досліджено сутність убивств, учинених з метою відчуження житла, а також визначено механізм їх учинення та типізовано способи цієї категорії вбивств. Під вбивствами, учиненими з метою відчуження житла слід розуміти систему взаємообумовлених дій прихованого характеру, які здійснюються через наявність соціального конфлікту між особами та спрямовані на умисне заволодіння житлом особи (правом на житло) шляхом позбавлення життя іншої людини. Так, за результатами анкетування слідчих Національної поліції України ознаками, які свідчать про вчинення вбивства з метою заволодіння житлом є: зникнення потерпілого (власника житла) – 61,5 %; залишення знарядь злочину на місці його вчинення – 15,4 %; погрози на адресу жертви (потерпілого) – 28,8 %; соціальний статус жертви (потерпілого) – 25 %; відсутність документів, які посвідчують право власності на житло – 28,8 %; наявність підроблених документів щодо відчуження житла – 57,7 %; наявність факту документального оформлення відчуження житла – 34,6 %; високий рівень організованості – 11,5 %; наявність негативних обставин, що свідчать про інсценування злочину – 13,4 %; наявність конфліктних відносин у родині (між близькими людьми) – 11,5 %; використання вогнепальної, холодної зброї, вибухових пристроїв, отруйних речовин – 1,9 %; інше – 0,8 %.

У цій частині дисертації механізм убивств, учинених з метою відчуження житла, досліджено крізь призму типових варіантів протиправної поведінки

особи злочинця: а) злочинець після вчинення вбивства власника житла, набуває (заволодіває, відчужує) право на його житло; б) злочинець спочатку набуває право на житло, а потім спрямовує свої дії на позбавлення життя потерпілого – власника житла; в) злочинець одночасно спрямовує свої дії на позбавлення життя потерпілого та відчуження його житла. Вважаємо, що механізм учинення вбивств, з метою відчуження житла, включає: 1) дії потерпілого щодо провокування на позбавлення життя (вчинення вбивства) та відчуження житла; 2) дії злочинців (співучасників) щодо готування, вчинення та приховування вбивства та відчуження житла; 3) дії співробітників, службових та посадових осіб (житлово-експлуатаційних організацій, нотаріальних контор, державних органів та органів місцевого самоврядування, органів правопорядку, комунальних підприємств тощо), які мають корупційний характер та пов'язані з порушеннями порядку та строків відчуження житла, які регламентовані законодавством України.

Встановлено, що способи вбивств, учинених з метою відчуження житла, у своїй структурі містять: 1) дії активного характеру (нанесення тілесних ушкоджень, застосування зброї та ін.); 2) дії активно-пасивного характеру (застосування не в повному об'ємі або не застосування медичних або лікарських препаратів та ін.). Вивчення слідчої та судової практики та результати анкетування слідчих Національної поліції України дозволяють серед найбільш типових (та розповсюджених) способів убивства з метою заволодіння житлом особи виокремити такі: спричинення смертельних тілесних ушкоджень – 44,3 %; отруєння – 36,6 %; застосування медичних (лікарських) препаратів та засобів – 36,4 %; удушення – 28,8 %; застосування побутових приладів та предметів – 21,1 %; застосування холодної зброї – 19,6 %; застосування вогнепальної зброї – 19,3 %; утоплення – 15,3 %; застосування хімічних сполук та речовин – 13,4 %; застосування високих температур (спалення) – 5,7 %; інші способи (мордування, доведення до виснаження та ін.) – 1,9 %. Вважаємо, що способи вбивств, учинених з метою відчуження житла можна диференціювати за такими класифікаційними ознаками: за особою злочинця; за способом позбавлення життя; за механізмом учинення; за характером механізму отримання житла (права на житло); за предметом злочинного посягання; за місцем поширення («географією вчинення»); за тривалістю; за стадією (часом) реалізації злочинної діяльності; за місцем учинення вбивства; за характером учинюваних дій; за способом приховування.

У підрозділі 1.2 «Місце, час та обстановка вчинення злочину» запропоновано розглядати обстановку вбивств, учинених з метою відчуження житла, як: 1) обстановку позбавлення життя іншої людини; 2) обстановку відчуження житла потерпілого (жертви вбивства). На підставі узагальнення слідчої та судової практики визначено, що вбивства вчиняються в обстановці, яка характеризується: а) відсутністю можливостей здійснення усялякого спротиву з боку потерпілого, а також рідних, друзів та близьких осіб. При цьому враховується фізичний та психічний стан особи, її безпорадний стан та характер стосунків між особою злочинця та жертвою; б) наявністю

пригніченого психічного стану жертви вбивства. Мова йде про здійснення впливу з боку псевдорелігійних організацій (сект) тощо.

В системі обстановки вчинення вбивства з метою відчуження житла обґрунтовано необхідність поділу місця вбивства (позбавлення життя) та місця заволодіння житлом. При цьому, зроблено висновок про те, що вони можуть повністю співпадати, частково співпадати або не співпадати. Виокремлено такі елементи у структурі місця вбивств, учинених з метою відчуження житла: 1) місце безпосереднього позбавлення життя особи (вчинення вбивства особи); 2) місце заволодіння житлом жертви; 3) місце готування та приховування позбавлення життя (вбивства) та відчуження житла; 4) місце проживання (перебування, роботи, місце лікування, тимчасового перебування, дозвілля та відпочинку) особи потерпілого та особи злочинця (у тому числі співучасників); 5) місце проживання близьких, родичів, колег, друзів, знайомих, товаришів.

Запропоновано систему даних про час (тривалість) убивства: 1) щодо підготовчих дій; 2) щодо безпосереднього вчинення вбивства; 3) щодо реалізації дій з приховування вбивства; 4) щодо реалізації дій з відчуження житла. Обґрунтовано, що ознаки чинника часу стосовно вбивств, учинених з метою відчуження житла стосуються не лише визначення часу доби, а може мати достатньо довготривалий період.

У підрозділі 1.3 «Особа потерпілого» на підставі узагальнення слідчої та судової практики, теорії криміналістики виділено криміналістично значущі ознаки, що характеризують особу потерпілого (жертви) та типізовано жертв цієї категорії вбивств: 1) власники великих статків та коштовного житла – 46,1 %; 2) особи, які відносяться до «групи ризику» та характеризуються певним видом віктимності: а) самотні люди – 86,5 %; б) особи похилого віку – пенсіонери – 61,5 %; в) психічно хворі особи та особи, які страждають алкогольною (наркотичною) залежністю – 44,2 %; г) малолітні (неповнолітні) особи, які мають обмежену дієздатність, або в силу психічного та фізичного розвитку не можуть усвідомлювати свої дії – 13,5 %; ґ) особи, які потрапили до псевдорелігійних сект (організацій, церков) – 23,1 %; д) особи, які знаходяться на лікуванні або у місцях тимчасового нагляду та відпочинку – 11,5 %; е) особи, які перебувають у місцях позбавлення волі – 7,7 %; 3) особи, які мають нерухомість та вчинили цивільно-правову угоду на користь іншої особи (склали заповіт, договір дарування тощо) – 13,5 %. Зроблено висновок про те, що вбивства, вчинені з метою відчуження житла, характеризуються наявністю соціального конфлікту (конфліктної або гостроконфліктної ситуації між потерпілим та злочинцем), в результаті якого страждає два об'єкти, які охороняються КК України – власність та життя особи. Такий соціальний конфлікт може виникати на ґрунті: матеріальної залежності злочинця від потерпілого (або навпаки); невирішеного (або вирішеного) питання щодо спадщини, довічного утримання або догляду за потерпілим та ін. Встановлено, що особа жертви (потерпілого) в силу настання смерті вивчається опосередковано. Джерелом інформації про особу потерпілого (жертви) можуть бути: родичі, близькі, друзі, колеги по роботі, свідки (очевидці), сусіди та ін.

Визначено, що вибір жертви (особи потерпілого) обумовлюють такі чинники: фізичні, психічні особливості (стан) потерпілого (42,3 %); відсутність родинних та сімейних відносин, що виключає протидію зі сторони таких осіб (88,4 %); кількість жертв (потерпілих) (5,7 %); ринкова вартість житла (32,7 %); соціальний статус особи (42,3 %); віктимність особи (26,9 %); вік особи (26,9 %); інше (1,5 %).

У підрозділі 1.4 «Особа злочинця» досліджено криміналістично значущі ознаки, які характеризують особу злочинця (вбивці). Акцентовано увагу на тому, що характеристика особи злочинця при вчиненні вбивств з метою відчуження житла знаходиться в одній площині з характером злочинної діяльності (механізмом учинення вбивства). У цьому розумінні, типізовано інформаційні портрети особи злочинця залежно від характеру злочинної діяльності та кількісного складу: 1) заволодіння житлом шляхом позбавлення життя вчинено одноособово (одноосібний характер вбивства); 2) заволодіння житлом шляхом позбавлення життя вчинено групою осіб (груповий характер вбивства).

Результати узагальнення слідчої та судової практики дозволяють зробити висновок про те, що вбивствам, учиненим з метою відчуження житла, властивий груповий характер. Обґрунтовано, що груповий характер убивств також відбиває певним чином особу злочинця та передбачає розподіл ролей між співучасниками. Такий розподіл ролей обумовлює вчинення одними особами дій, які спрямовані на заволодіння житлом (корисливих дій), а інших насильницьких дій (позбавлення життя). Зокрема, мова йде про осіб, які: безпосередньо позбавляють життя іншу особу; здійснюють готування до вчинення вбивства та відчуження житла або дії щодо приховування злочину; підставні особи без умислу на вчинення вбивства (позбавлення життя); ті, що сприяли вчиненню вбивства або володіють інсайдерською інформацією про власників житла (мають доступ до певних державних реєстрів, в тому числі й до електронного реєстру подання декларацій публічними особами, як вимога потрапляння на державну службу); схилили іншого співучасника до вчинення вбивства та ін. До них віднесено корумпованих співробітників, посадових та службових осіб: а) медичних закладів МОЗ України (зокрема, психоневрологічних диспансерів); б) закладів відпочинку та досугу; в) нотаріальних контор; г) ріелторських контор; ґ) «Чорних ріелтерів»; д) органів місцевого самоврядування; провпорядку та суду; юридичних осіб (житлові кооперативи); е) служителів псевдорелігійних організацій (церков, сект); є) Державної виконавчої служби; ж) комунальних підприємств, які здійснюють ритуальні послуги; з) органів реєстрації актів цивільного стану; і) житлово-комунальних господарств; к) комерційних реабілітаційних центрів; л) юристи, адвокати та ін. Особливістю досліджуваного виду вбивств є те, що представник кожного із зазначених елементів може виступати як замовник, організатор, виконавець, пособник або підбурювач. Тому, на нашу думку, особі злочинця властивий комбінований тип злочинця, який поєднує ознаки корисливого та насильницького типів.

Запропоновано такі типи зв'язку «злочинець-жертва»: 1) залежно від характеру соціальних контактів: а) злочинець перебував у родинних (сімейних, дружніх) відносинах з потерпілим; б) злочинець контактував з потерпілим під час навчання, служби у Збройних Силах України, спільному відпочинку; в) злочинець контактував з потерпілим в силу виконання професійних обов'язків (нотаріус, ріелтор, представник правоохоронних органів, органів соціального забезпечення тощо); г) злочинець не контактував з потерпілим (не був знайомий); 2) залежно від характеру обставин: а) що утворився в межах конфліктних відносин (внаслідок певних побутових взаємовідносин); б) що утворився в межах гостроконфліктних відносин (щодо розподілу спадщини). В цьому розумінні, підкреслено, що саме мотив є тією поєднуючою ланкою між злочинцем та жертвою (потерпілим). Саме корисливий мотив особи злочинця обумовлює вибір жертви та предмет злочину (об'єкт нерухомості – житло потерпілого).

У підрозділі 1.5 «Типові сліди злочину» виокремлено дворівневу систему типових слідів убивств: 1) типові сліди, що утворюються під час заподіяння смерті; 2) типові сліди, які виникають в процесі відчуження житла. Типові сліди вбивства диференційовано залежно від: характеру (форми) відображення; періоду утворення; застосованого знаряддя (засобу) для позбавлення життя; характеру застосованого способу вбивства; місця розташування (локалізації); вихових особливостей злочинця.

Досліджені сліди, які містяться в документах, а також визначені класифікаційні групи таких слідів: а) сліди, які виникають на стадії виготовлення (підготовки до вчинення вбивства та відчуження житла) документів; б) сліди, які виникають на стадії безпосереднього відчуження житла; в) сліди, які виникають після вбивства та відчуження житла з метою приховати вчинення даного злочину.

Розділ 2 «Особливості розслідування вбивств, учинених з метою відчуження житла громадян» складається з чотирьох підрозділів, які присвячені дослідженню організаційно-тактичних засад розслідування вбивств, учинених з метою відчуження житла.

У підрозділі 2.1 «Типові слідчі ситуації розслідування вбивств, учинених з метою відчуження житла» встановлено такі критерії типізації слідчих ситуацій убивств, учинених з метою відчуження житла: обсяг і зміст даних, які відомі на момент внесення повідомлення про вбивство до ЄРДР; відомості щодо джерел одержання інформації про вчинення вбивства, способів відчуження нерухомого майна (купівля-продаж, спадкування, дарування та ін.), способу позбавлення життя, готування та приховування, інсценування, особи злочинця, особи потерпілого (жертви вбивства), характеру стосунків між особою жертви та особою злочинця, обстановки вчинення вбивства.

Під час дослідження використано ситуаційне моделювання до розслідування цієї категорії вбивств. Ґрунтуючись на аналізі слідчої та судової практики виокремлено дві моделі типових слідчих ситуацій: 1) слідчі ситуації, які характеризуються наявністю повної інформації щодо вчиненого вбивства;

2) слідчі ситуації, які характеризуються наявністю неповної (фрагментарної) інформації щодо вчинення вбивства.

У підрозділі 2.2 «Організація та планування розслідування. Висунення слідчих версій» досліджено сутність, зміст та структуру організації та планування розслідування вбивств, учинених з метою відчуження житла.

На підставі аналізу слідчої й судової практики, анкетування слідчих Національної поліції України та аналізі наукових джерел встановлено систему типових криміналістичних версій. Визначено типові слідчі версії в умовах наявності мінімальних первинних даних на початок досудового розслідування: вбивство вчинено з метою відчуження житла шляхом умисного вбивства – 59,6 %; вбивство вчинено з метою відчуження житла шляхом вбивства одноособово – 17,3 %; вбивство вчинено з метою відчуження житла шляхом вбивства групою осіб – 55,7 %; вбивство вчинено з метою відчуження житла шляхом навмисного вбивства, вчиненого раніше судимою особою – 17,3 %; вбивство вчинено психічно-хворою особою – 5,7 %; вчинено заволодіння житлом шляхом умисного вбивства, яке має поодинокий характер – 3,8 %; вчинено заволодіння житлом шляхом умисного вбивства, яке має серійний характер – 19,2 %; вбивство вчинено з корисливих мотивів (з метою заволодіння житлом) – 38,5 %; вбивство вчинено з інших мотивів (помста, неприязний мотив, хуліганських, ідеологічних, релігійних та політичних міркувань та ін.) – 19,2 %; стався нещасний випадок – 17,3 %; смерть настала внаслідок природної смерті – 5,7 %; вчинено інший злочин – 3,8 %; смерть настала в наслідок впливу непереборної сили, природної події – 0,1 %; надійшла неправдива заява і злочину взагалі не було – 3,8 %. Слідчі (криміналістичні) версії типізовано за такими критеріями: механізмом позбавлення життя (вчинення вбивства); особою потерпілого; особою злочинця; місцем позбавлення життя (вчинення вбивства); знаряддями та засобами позбавлення життя (вчинення вбивства); часом позбавлення життя (вчинення вбивства); обстановкою та окремими обставинами вчинення вбивства; спрямуванням корисного мотиву; зникненням особи; приховуванням злочину (вбивства); слідовою картиною; характером відчуження житла.

У підрозділі 2.3 «Взаємодія слідчого під час розслідування вбивств, учинених з метою відчуження житла» досліджено особливості взаємодії слідчого з іншими учасниками кримінального провадження під час розслідування цієї категорії вбивств. Виокремлено таку систему взаємодії: 1) слідчого та співробітників оперативних підрозділів; 2) слідчого та спеціалістів; 3) слідчого та судових експертів; 4) слідчого та прокурорів; 5) слідчого та слідчих суддів; 6) слідчого та службовців Державної кримінально-виконавчої служби; 7) слідчого та співробітників й посадових осіб лікувально-профілактичних закладів МОЗ України; 8) слідчого та співробітників й посадових осіб державних, комунальних та приватних навчальних закладів МОН України; 9) слідчого та співробітників й посадових осіб державних, комунальних та приватних підприємств (ріелторів, нотаріусів, керівників ОСББ, підприємств, які здійснюють ритуальні послуги, житлово-

комунальних господарств, реабілітаційних центрів тощо); 10) слідчого та співробітників й посадових осіб органів державної влади та місцевого самоврядування; 11) слідчого та представників (служителів) релігійних або псевдорелігійних організацій та ін. Визначено форми взаємодії зазначених суб'єктів під час розслідування вбивств, учинених з метою відчуження житла.

У підрозділі 2.4 «Комплекси слідчих (розшукових) дій та тактичні операції при розслідуванні вбивств, учинених з метою відчуження житла» запропоновано оптимальний комплекс (систему) типових слідчих (розшукових) дій при розслідуванні вбивств, учинених з метою відчуження житла. З огляду на певну специфіку досліджуваного злочину визначено їх ефективність. Так, результати анкетування слідчих Національної поліції України свідчать про те, що найбільш ефективними типовими слідчими (розшуковими) діями при розслідуванні вбивств, учинених з метою відчуження житла є: огляд місця події (житла, приміщення) – 90,3 %; огляд трупа – 71,1 %; огляд знаряддя вчинення вбивства – 51,9 %; огляд документів – 53,8 %; допит свідка 55,7 %; допит підозрюваного – 25,1 %; обшук – 44,2 %; пред'явлення трупа для впізнання – 13,5 %; пред'явлення документів (речей, одягу) для впізнання – 13,5 %; слідчий експеримент – 50,3 %; призначення судових експертиз – 57,7 %; освідування – 13,4 %.

На підставі узагальнення слідчої та судової практики визначено типовий комплекс судових експертиз, які призначаються при розслідуванні вбивств, учинених з метою відчуження житла: судово-медичні (94,2 %); судово-біологічні (61,5 %); судово-психологічні (23,1 %); судово-психіатричні (17,3 %); судово-грунтознавчі (13,4 %); судово-трасологічні (50,2 %); судово-почеркознавчі (42,3 %); судові експертизи наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів (9,6 %); судові експертизи спиртовмісних сумішей (5,7 %); судові експертизи сильнодіючих й отруйних речовин (19,2 %); експертизи зброї та слідів і обставин її використання (25,3 %); судово-наркологічні (1,9 %); вибухотехнічні (3,8 %); технічні експертизи документів (36,5 %); судово-хімічні (19,2 %); судові інженерно-транспортні (1,9 %); пожежно-технічні (5,7%); комп'ютерно-технічні (17,3 %).

Розроблено два рівні проміжних (локальних) тактичних завдань щодо процесу розслідування вбивств, учинених з метою відчуження житла: 1) встановлення факту незаконного (протиправного) заволодіння чужим житлом; 2) встановлення факту насильницького, протиправного позбавлення життя людини. Запропоновано дві тактичні операції (та їх зміст), які спрямовані на вирішення зазначених проміжних завдань: 1) «Заволодіння житлом», яка має охоплювати: огляд житла; огляд документів; пред'явлення для впізнання; обшук; допит свідків (сусідів, родичів, близьких, колег); допит підозрюваної особи (або нового власника житла); заходи забезпечення кримінального провадження (арешт майна, тимчасовий доступ до речей і документів); призначення судових експертиз: судово-почеркознавчої; технічної експертизи документів; комп'ютерно-технічної експертизи; 2) «Позбавлення життя», яка повинна включати: огляд місця події (житла, місцевості, предметів, знаряддя та

засобів); огляд трупа; допит свідків (сусідів, родичів, близьких, колег); допит підозрюваного; слідчий експеримент; пред'явлення трупа (речей жертви) для впізнання; призначення судових експертиз. Змістовне наповнення зазначених тактичних операцій залежить від слідчої ситуації, яка виникла під час розслідування.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано вирішення наукового завдання, спрямованого на розроблення методики розслідування вбивств, учинених з метою відчуження житла громадян. Головними результатами роботи є такі висновки.

1. Обґрунтовано необхідність виокремлення різновиду вбивств, що вчиняються з корисливих мотивів – убивств, учинених з метою відчуження житла. Запропоновано визначення вбивства, учиненого з метою відчуження житла, як системи взаємообумовлених дій прихованого характеру, які здійснюються через наявність соціального конфлікту між особами та спрямовані на умисне заволодіння житлом особи (правом на житло) шляхом позбавлення життя іншої людини. Піддано аналізу ознаки цієї категорії вбивств.

2. Механізм убивств, учинених з метою відчуження житла, охоплює: 1) дії потерпілого щодо провокування на позбавлення життя (вчинення вбивства) та відчуження житла; 2) дії злочинців (співучасників) щодо готування, вчинення та приховування вбивства та відчуження житла; 3) дії співробітників, службових та посадових осіб (житлово-експлуатаційних організацій, нотаріальних контор, державних органів та органів місцевого самоврядування, органів правопорядку, комунальних підприємств тощо), які мають корупційний характер та пов'язані з порушеннями порядку та строків відчуження житла, які регламентовані законодавством України. Механізм убивств, учинених з метою відчуження житла, розглянуто відповідно до обрання типових варіантів протиправної поведінки особи злочинця: а) злочинець після вчинення вбивства власника житла, набуває (заволодіває, відчужує) право на його житло; б) злочинець спочатку набуває право на житло, а потім спрямовує свої дії на позбавлення життя потерпілого – власника житла; в) злочинець одночасно спрямовує свої дії на позбавлення життя потерпілого та відчуження його житла.

3. У своїй структурі способи вбивств, учинених з метою відчуження житла, містять: 1) дії активного характеру (нанесення тілесних ушкоджень, застосування вогнепальної та холодної зброї та ін.); 2) дії активно-пасивного характеру (застосування не в повному об'ємі або не застосування сильнодіючих лікарських препаратів та ін.). Здійснено типізацію способів убивств, учинених з метою відчуження житла.

4. До структурних складових обстановки вбивств, учинених з метою відчуження житла, віднесено: а) обстановку позбавлення життя іншої людини;

б) обстановку відчуження житла потерпілого (жертви вбивства). Обґрунтовано необхідність поділу місця вбивства (позбавлення життя) та місця заволодіння житлом. Зроблено висновок про те, що вони можуть повністю співпадати, частково співпадати або не співпадати. Виокремлено такі елементи у структурі місця досліджуваного вбивства (місце безпосереднього позбавлення життя особи; місце заволодіння житлом жертви; місце готування та приховування позбавлення життя та відчуження житла; місце проживання, роботи, лікування, дозвілля й відпочинку особи потерпілого та особи злочинця; місце проживання близьких, родичів, колег, друзів, знайомих, товаришів). Сформовано систему даних про час (тривалість) убивства: 1) щодо підготовчих дій; 2) щодо безпосереднього вчинення вбивства; 3) щодо реалізації дій з приховування вбивства; 4) щодо реалізації дій з відчуження житла. Обґрунтовано, що ознаки чинника часу щодо вбивства, учиненого з метою відчуження житла, стосується не лише визначення доби, а може мати достатньо довготривалий період.

5. Вбивство, учинене з метою відчуження житла, характеризується наявністю соціального конфлікту на ґрунті: матеріальної залежності злочинця від потерпілого (або навпаки); невирішеного (або вирішеного) питання щодо спадщини, довічного утримання або догляду за потерпілим та ін. Особа жертви (потерпілого) в силу настання смерті вивчається опосередковано. Джерелом інформації про особу потерпілого (жертви) можуть бути: родичі, близькі, друзі, колеги по роботі, свідки (очевидці), сусіди та ін. Типізовано жертв досліджуваної категорії вбивств: 1) власники великих статків та коштовного житла; 2) особи, які відносяться до «групи ризику» (одинокі люди; особи похилого віку; психічно хворі особи та особи, які страждають алкогольною чи наркотичною залежністю; малолітні чи неповнолітні особи; особи, які потрапили до псевдорелігійних організацій; особи, які перебувають у місцях позбавлення волі та ін.); 3) особи, які мають нерухомість та які вже вчинили цивільно-правову угоду на користь своїх родичів або інших осіб. Зроблено висновок про те, що вбивства, учинені з метою відчуження житла, характеризуються наявністю соціального конфлікту (конфліктної або гостроконфліктної ситуації між потерпілим та злочинцем як різновид соціального конфлікту).

6. Встановлено, що особі злочинця властивий комбінований тип злочинця. Запропоновано інформаційні портрети особи злочинця залежно від характеру кримінальної діяльності та кількісного складу злочинної групи: 1) заволодіння житлом шляхом позбавлення життя вчинено одноособово (вчинено однією особою); 2) заволодіння житлом шляхом позбавлення життя вчинено групою осіб (груповий характер вбивства). Груповий характер убивства також відбиває певним чином особу злочинця та передбачає розподіл ролей між співучасниками. Такий розподіл ролей обумовлює вчинення одними особами дій, які спрямовані на заволодіння житлом (корисливих дій), а інших насильницьких дій (позбавлення життя). Зокрема, мова йде про осіб, які: безпосередньо позбавляють життя особу; здійснюють готування до вчинення вбивства та відчуження житла або дії щодо приховування злочину; підставні

особи без умислу на вчинення вбивства (позбавлення життя); ті, що сприяли вчиненню вбивства або володіють інсайдерською інформацією про власників житла (мають доступ до певних державних реєстрів, в тому числі й до електронного реєстру подання декларацій публічними особами, як вимога потрапляння на державну службу); схиляли іншого співучасника до вчинення вбивства та ін. До них віднесено корумпованих співробітників, посадових та службових осіб: а) медичних закладів МОЗ України (зокрема, психоневрологічних диспансерів); б) закладів відпочинку та досугу; в) нотаріальних контор; г) ріелторських контор; г) «Чорних ріелтерів»; д) органів місцевого самоврядування; провпорядку та суду; юридичних осіб (житлові кооперативи); е) служителів псевдорелігійних організацій (церков, сект); е) Державної виконавчої служби; ж) комунальних підприємств, які здійснюють ритуальні послуги; з) органів реєстрації актів цивільного стану; і) житлово-комунальних господарств; к) комерційних реабілітаційних центрів; л) юристи, адвокати та ін. Встановлено, що представник кожного із зазначених елементів може виступати як замовник, організатор, виконавець, пособник або підбурювач. Запропоновано такі типи зв'язку «злочинець-жертва»: 1) залежно від характеру соціальних контактів: а) злочинець перебував у родинних (сімейних, дружніх) відносинах з потерпілим; б) злочинець контактував з потерпілим під час навчання, служби у Збройних Силах України, спільному відпочинку; в) злочинець контактував з потерпілим в силу виконання професійних обов'язків (нотаріус, ріелтор, представник правоохоронних органів, органів соціального забезпечення тощо); г) злочинець не контактував з потерпілим (не був знайомий); 2) залежно від характеру обставин: а) що утворився в межах конфліктних відносин (внаслідок певних побутових взаємовідносин); б) що утворився в межах гостроконфліктних відносин (щодо розподілу спадщини).

7. Сформовано дворівневу систему типових слідів убивства: 1) типові сліди, які виникають під час заподіяння смерті; 2) типові сліди, що утворюються в результаті дій щодо відчуження житла. Типові сліди вбивства диференційовано залежно від: характеру (форми) відображення; періоду утворення; застосованого знаряддя (засобу) для позбавлення життя; характеру застосованого способу вбивства; місця розташування (локалізації); вікових особливостей злочинця.

8. Виокремлено дві моделі типових слідчих ситуацій: 1) слідчі ситуації, які характеризуються наявністю повної інформації щодо вчиненого вбивства; 2) слідчі ситуації, які характеризуються наявністю неповної (фрагментарної) інформації щодо вчинення вбивства. До критеріїв типізації слідчих ситуацій убивств, учинених з метою відчуження житла, віднесено: обсяг і зміст даних, які відомі на момент внесення повідомлення до ЄРДР; відомості щодо джерела одержання інформації про вчинення вбивства, способи відчуження нерухомого майна (купівля-продаж, спадкування, дарування та ін.), способи позбавлення життя, способи готування та приховування, особу потерпілого (жертви вбивства), характер стосунків особи потерпілого (жертви) та особи злочинця, способи інсценування, обстановку вбивства.

9. Запропоновано типові слідчі версії в умовах наявності мінімальних первинних даних на початку досудового розслідування. Система типових криміналістичних версій побудована із врахуванням: механізму позбавлення життя (вчинення вбивства); даних про особу потерпілого, особу злочинця, місце позбавлення життя (вчинення вбивства), знаряддя та засоби позбавлення життя (вчинення вбивства), час позбавлення життя (вчинення вбивства); обстановки та окремих обставин учинення вбивства; наявності корисного мотиву; даних про зникнення особи; приховування злочину (вбивства); слідової картини; характеру відчуження житла.

10. Визначені основні ознаки взаємодії слідчого з іншими учасниками кримінального провадження. В межах розслідування досліджуваної категорії вбивств така система являє собою взаємодію: 1) слідчого та співробітників оперативних підрозділів; 2) слідчого та спеціалістів; 3) слідчого та судових експертів; 4) слідчого та прокурорів; 5) слідчого та слідчих суддів; 6) слідчого та службовці Державної кримінально-виконавчої служби; 7) слідчого та співробітників й посадових осіб лікувально-профілактичних закладів МОЗ України; 8) слідчого та співробітників й посадових осіб державних, комунальних та приватних навчальних закладів МОН України; 9) слідчого та співробітників й посадових осіб державних, комунальних та приватних підприємств (ріелторів, нотаріусів, керівників ОСББ, підприємств, які здійснюють ритуальні послуги, житлово-комунальних господарств, реабілітаційних центрів тощо); 10) слідчого та співробітників й посадових осіб органів державної влади та місцевого самоврядування; 11) слідчого та представників (служителів) релігійних або псевдорелігійних організацій та ін. Визначені форми взаємодії зазначених суб'єктів під час розслідування вбивств, учинених з метою відчуження житла.

11. Розроблено оптимальний комплекс типових та найбільш ефективних слідчих (розшукових) дій при розслідуванні вбивств, учинених з метою відчуження житла: огляд місця події (житла, приміщення); огляд трупа; огляд знаряддя вчинення вбивства; огляд документів; освідування; допит свідка; допит підозрюваного; обшук; пред'явлення трупа для впізнання; пред'явлення документів (речей, одягу) для впізнання; слідчий експеримент; призначення судових експертиз. Запропоновано типовий комплекс судових експертиз, які призначаються при розслідуванні вбивств, учинених з метою відчуження житла (судово-медичні, судово-біологічні, судово-психологічні, судово-психіатричні, судово-грунтознавчі, судово-трасологічні, судово-почеркознавчі, експертизи наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів, експертизи спиртовмісних сумішей, експертизи сильнодіючих і отруйних речовин, експертизи зброї та слідів і обставин її використання, судово-наркологічні, вибухотехнічні, технічні експертизи документів, судово-хімічні, інженерно-транспортні, пожежно-технічні, комп'ютерно-технічні експертизи).

12. Розроблено два рівні проміжних (локальних) тактичних завдань процесу розслідування вбивств, учинених з метою відчуження житла: 1) встановлення факту незаконного (протиправного) заволодіння чужим

житлом; 2) встановлення факту насильницького, протиправного позбавлення життя людини. Запропоновано тактичні операції, які спрямовані на їх вирішення: 1) «Заволодіння житлом»; 2) «Позбавлення життя».

СПИСОК ПРАЦЬ, ОПУБЛІКОВАНИХ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Суходубов В. С. Способи вчинення вбивств з метою заволодіння житлом. *Юридичний бюлетень*. Одеса, 2017, Вип. 5 (5). С. 54-63;

2. Суходубов В. С. Постановлення проблеми щодо розроблення окремої криміналістичної методики розслідування вбивств, поєднаних із заволодінням житлом. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. Харків, 2018. Вип. 18. С. 112-121;

3. Суходубов В. С. Особа потерпілого як елемент криміналістичної характеристики вбивств з метою заволодіння житлом. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету*. Львів, 2018. Вип. 7. С. 258-270;

4. Суходубов В. С. Обстановка вчинення вбивств з метою заволодіння житлом в структурі криміналістичної характеристики злочинів. *Журнал східноєвропейського права: електрон. наук. фах. вид.* Київ, 2018. № 57 URL http://easternlaw.com.ua/wp-content/uploads/2018/11/sukhodubov_57.pdf;

5. Суходубов В. С. Типові сліди злочину – важливий елемент криміналістичної характеристики вбивств з метою заволодіння житлом громадян. *Питання боротьби зі злочинністю*. Харків, 2018. Вип. 36. С. 156-170;

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Суходубов В. С. Питання та ознаки вбивства з метою заволодіння житлом громадян (криміналістичний аспект). *Одеські юридичні читання: матеріали міжнар. наук.-практ. конф.*, м. Одеса, 9 листоп. 2018 р. Одеса, 2018. С. 140-142;

2. Суходубов В. С. Особа потерпілого як елемент криміналістичної характеристики вбивств, поєднаних із заволодінням житлом. *Публічне право України: пошук оптимальних моделей правового регулювання: матеріали міжнар. наук.-практ. конф.*, м. Київ, 9-10 листоп. 2018 р. Київ, 2018. С. 75-78.

Публікації, які додатково відображають результати дослідження:

1. Суходубов В. С. Нагляд за дотриманням законності при проведенні обшуку та виїмки. *Вісник прокуратури*. Київ, 2003. Вип. 1 (19). С. 50-52;

2. Суходубов В. С. Розслідування вбивств, учинених з метою відчуження житла: побудова типових тактичних операцій. *Криміналіст періодований*. Харків, 2018. № 17. С. 57-64.

АНОТАЦІЯ

Суходубов В. С. Основи методики розслідування вбивств, поєднаних з відчуженням житла громадян. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність». – Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Міністерство освіти і науки України, Харків, 2019.

Дисертація присвячена розробленню криміналістичної характеристики та визначенню організаційно-тактичних засад розслідування вбивств, учинених з метою відчуження житла. Під час дослідження виокремлено ознаки та надано авторське визначення досліджуваного виду вбивств. Проаналізовано структуру криміналістичної характеристики вбивств, учинених з метою відчуження житла.

Здійснено типізацію слідчих ситуацій у процесі розслідування вбивств, учинених з метою відчуження житла. Визначено типові слідчі версії в умовах наявності мінімальних первинних даних та розроблено систему типових криміналістичних версій із врахуванням певної криміналістично значущої інформації. Виокремлено систему взаємодії в межах розслідування вбивств, визначені форми та суб'єкти такої взаємодії. Сформовано типовий комплекс найбільш ефективних слідчих (розшукових) дій та судових експертиз при розслідуванні вбивств, учинених з метою відчуження житла. Розроблено два рівні проміжних (локальних) тактичних завдань та запропоновано тактичні операції, які спрямовані на їх вирішення.

Ключові слова: розслідування вбивств, вбивство, учинене з метою відчуження житла, криміналістична методика, криміналістична характеристика вбивств, методика розслідування вбивств, учинених з метою відчуження житла, організація розслідування вбивств, типові тактичні операції.

АННОТАЦИЯ

Суходубов В. С. Основы методики расследования убийств, сопряженных с отчуждением жилья граждан. – Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.09 «Уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность». – Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого, Министерство образования и науки Украины, Харьков, 2019.

Диссертация посвящена разработке криминалистической характеристики и определению организационно-тактических основ расследования убийств, совершенных с целью завладения жильем.

В диссертации обоснована необходимость отдельного рассмотрения разновидности убийств, совершаемых из корыстных побуждений – убийств с целью отчуждения жилья. Определено содержание и признаки этой категории убийств. Предложено определение понятия убийства сопряженного с отчуждением жилья – система взаимообусловленных действий скрытого характера, осуществляемых посредством социального конфликта и направленных на умышленное завладение жильем (право на жилье) путем лишения жизни другого человека.

В процессе исследования автором рассмотрен механизм убийств, сопряженных с отчуждением жилья, в соответствии с избранием типовых вариантов противоправного поведения. Осуществлена типизация способов убийств, сопряженных с отчуждением жилья.

Особое внимание в работе уделено исследованию обстановки убийств, совершенных с целью отчуждения жилья. В этом смысле, автором предложены системы данных о времени и месте совершения убийств. Подчеркнуто, что убийства, сопряженные с отчуждением жилья, характеризуются наличием социального конфликта. Типизированы жертвы исследуемой категории убийств. Сформулирован вывод о том, что личности преступника присущ комбинированный тип. Предложены информационные портреты личности преступника в зависимости от характера преступной деятельности и количественного состава преступной группы. Проведен научный анализ типовых следов убийства.

Выделены две модели следственных ситуаций: 1) следственные ситуации, характеризующиеся наличием полной информации о совершенном убийстве; 2) следственные ситуации, характеризующиеся наличием неполной (фрагментарной) информации о совершенном убийстве.

Предложены типовые следственные версии в условиях наличия минимальных первичных данных. Разработана система типовых криминалистических версий с учетом: механизма лишения жизни, личности потерпевшего и личности преступника, места лишения жизни, орудий и средств лишения жизни, времени лишения жизни, обстановки и отдельных обстоятельствах совершения преступления, наличия корыстного мотива, сокрытия преступления (убийства), характера отчуждения жилья.

Проанализированы признаки взаимодействия следователя при расследовании убийств с целью отчуждения жилья. Рассмотрены виды взаимодействия между следователем и сотрудниками оперативных подразделений, а также специалистом и судебным экспертом, прокурором, следственным судьей, иными лицами. Определены формы взаимодействия указанных субъектов при расследовании убийств, совершенных с целью отчуждения жилья.

Результатом исследования является разработка оптимального комплекса типовых следственных (розыскных) действий и судебных экспертиз при расследовании убийств, сопряженных с отчуждением жилья.

Разработаны два уровня промежуточных (локальных) тактических задач

процесса расследования убийств, совершенных с целью отчуждения жилья: 1) установление факта незаконного (противоправного) завладение чужим жильем; 2) установление факта насильственного противоправного лишения жизни другого человека. Предложены тактические операции: 1) «Завладение жильем»; 2) «Лишение жизни».

Ключевые слова: расследования убийств, убийства, совершенные с целью отчуждения жилья, криминалистическая методика, криминалистическая характеристика убийств, методика расследования убийств, совершенных с целью отчуждения жилья, организация расследования убийств, типовые тактические операции.

SUMMARY

Sukhodubov V. S. Fundamentals of the methodology for investigating murders associated with the alienation of citizens' homes. – Qualifying scientific work on the rights of manuscripts.

Thesis for a Candidate Degree in Law, specialty 12.00.09 «Criminal Procedure and Criminalistics; Forensic Examination; Operational Search Activity». – Yaroslav Mudry National Law University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Kharkiv, 2019.

The dissertation is devoted to the development of criminalistic characteristics and determination of organizational and tactical principles for investigation of homicide executions. During the study, signs were identified and the author's definition of the type of murder was given. The structure of forensic characteristics of homicides committed with the purpose of alienation of housing is analyzed.

The typing of investigative situations in the process of investigating murders committed with a view to alienating housing. The typical investigative versions were determined in the presence of minimal primary data and a system of typical criminalistic versions was developed taking into account certain criminalistic information. The system of interaction within the framework of the investigation of murders is distinguished, the forms and subjects of such interaction are defined. A typical complex of the most effective investigative (search) actions and forensic examinations in the investigation of assassinations made for the purpose of alienation of habitation was formed. Two levels of intermediate (local) tactical tasks are developed and tactical operations aimed at their solution are proposed.

Key words: investigation of murders, murder committed with the purpose of alienation of housing, criminalistic methodology, criminalistic character of murders, methods of investigation of assassinations made for the purpose of alienation of housing, organization of investigation of murders, typical tactical operations.

Відповідальний за випуск
кандидат юридичних наук Затенацький Д. В.

Підписано до друку 12. 03. 2019 р. Формат 60х90/16.
Папір офсетний. Віддруковано на різнографі.
Ум. друк. арк. 0,7. Облік.-вид. арк. 0,9.
Тираж 100 прим. Зам. №290/2.

Центр Цифрової Поліграфії
ФО-П Гуляєв О.С.
м.Харків, пр.Науки,7
тел. 702-13-88
e-mail: nauki007@gmail.com